

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Уставни основ за доношење закона

Уставни основ за доношење закона о архивској грађи и архивској служби садржан је у одредбама члана 97. тачка 10. Устава Републике Србије, којим је прописано да Република Србија, поред осталог, уређује и обезбеђује систем у области културе и заштите културних добара.

II. Разлози за доношење закона

- **Анализа садашњег стања**

Република Србија је једна од ретких земаља у свету која нема закон којим је свеобухватно уређена заштита архивске грађе, као изузетно важног сегмента културног наслеђа, и организација и функционисање архивске делатности. Садашњи законски оквир правно је застарео и неопходно је његово иновирање у готово свим сегментима, односно његово усаглашавање са међународним и европским препорукама и стандардима. Осим тога, Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, број 71/94), као основним извором права за ову материју, уређује се заштита свих врста културних добара (споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места – непокретна културна добра; уметничко-историјска дела, архивска грађа, филмска грађа и стара и ретка књига – покретна културна добра) што овај закон чини непрегледним и обимним а истовремено недовољно прецизним, посматрано са становишта оних који се старају о заштити одређене врсте културног добра.

Закон о културним добрима је усвојен 1994. године и осим термилошке застарелости, одредбе овог Закона не уређују веома важна питања која се односе на архивску грађу у електронском облику, односно обавезе стваралаца електронских докумената; архивску грађу укинутих субјеката; обавезе стваралаца приватне архивске грађе; архивску грађу код приватних правних лица у процесу транзиције и бројна друга питања. Уколико имамо у виду значај архивске грађе, не само за историју, науку и културу већ и за задовољавање потреба грађана који на основу података из архивске грађе остварују одређена права, неопходно је хитно уређивање ове материје у циљу очувања овог културног добра.

- **Проблеми које закон треба да реши**

С обзиром на то да већина архива у Републици Србији обавља своју делатност у веома тешким условима, са неадекватним простором за смештај архивске грађе, са недостатком стручног кадра, застарелом опремом и проблемима финансирања, доношењем закона о архивској грађи и архивској служби ће бити створене институционалне основе за обезбеђивање услова неопходних за обављање делатности заштите архивске грађе и равномеран развој архива.

Садашњи законски оквир правно је застарео (више не може да испрати друштвено-економске промене, промену правног система, информатичку револуцију итд.) и неопходно је његово иновирање у готово свим сегментима, као и усаглашавање са међународним препорукама и стандардима.

Законско уређивање питања у вези са приватном архивском грађом, архивском грађом укинутих субјеката, архивском грађом код приватних правних лица у процесу транзиције и др. је нужан услов за очување и заштиту велике количине веома значајне архивске грађе. Такође, досадашња законска регулатива није на адекватан начин

- status quo - не доношење Закона о архивској грађи и архивској служби, односно не мењање важећег Закона о културним добрима,
- измене односно допуне Закона о културним добрима којим би се извршила корекција дела уочених проблема,
- доношење новог Закона који би у потпуности регулисао ову област.

Прва опција није била одржива из разлога што није више било могуће обезбедити адекватни правни оквир за који ће обезбедити потпуну заштиту и очување архивске грађе, без обзира на облик у којем настаје (нарочито архивске грађе у електронском облику) и на власничку структуру стваралаца и ималаца такве грађе (нарочито стваралаца и ималаца електронских докумената, приватне архивске грађе; архивске грађе укинутих субјеката;), као и претходну заштиту документарног материјала код правних и физичких лица.

Друга опција подразумевала би измене и допуне Закона о културним добрима у погледу низа питања која тај закон не регулише, или не регулише детаљно. На тај начин, међутим, не би било могуће обухватити регулисање свих питања чије је уређивање услов за адекватну заштиту архивске грађе и архивске делатности ако имамо у виду обим потребних измена, односно допуна. Такође, с обзиром да је Закон о културним добрима „системски“ закон, односно закон који уређује заштиту свих врста културних добара, допуне које би се односиле на заштиту само једне врсте културног добра, би нарушиле његову структуру.

- Зашто је доношење закона најбоље за решавање проблема

Доношење закона је неопходно и једино решење за свеобухватно регулисање система заштите архивске грађе и организацију и функционисање архивске службе ако имамо у виду да се не могу на други начин решити актуелни проблеми са којима се свакодневно суочавају архиви који обављају делатност заштите.

Имајући у виду значај архивске грађе и њене специфичности у односу на друге врсте културних добара, неопходно је сва питања у вези њеног настанка, чувања и заштите уредити посебним законом, којим ће истовремено бити регулисана и права и обавезе свих стваралаца и ималаца архивске грађе, као и установа којима је основна делатност њена заштита.

III. Основни правни институти и појединачна решења

Основним одредбама (чл. 1–17) дефинисани су: предмет закона; архивска грађа (културно наслеђе од општег интереса); Архивски фонд Републике Србије; формирање архивског фонда Републике Србије; заштита архивске грађе; забрана уништења архивске грађе, термини и дефиниције; категоризација архивске грађе као културног добра; архивска грађа од изузетног и великог значаја и архивска грађа; проглашавање архивске грађе од изузетног и великог значаја; регистар категорисане архивске грађе; правилник о категорисању архивске грађе и Архивско веће Републике Србије.

Овим законом уређује се систем заштите архивске грађе као културног наслеђа и документарног материјала, њихово чување, сређивање и обрада, услови и начин коришћења; организација, надлежности и делатност архива и архивске службе у Републици Србији, као и заштита Архивског фонда Републике Србије као културног наслеђа (члан 1).

У члану 2. је архивска грађа дефинисана као културно наслеђе од општег интереса за Републику Србију која, као таква, ужива посебну заштиту утврђену

стручно оспособљавање и усавршавање, као и проверу стручне оспособљености запослених који управљају документима, а за ствараоце и имаоце аудио-визуелне архивске грађе утврђена је обавеза вођења основне евиденције о њој и на крају сваке године достављање преписа ове евиденције Југословенској кинотеци, најкасније до 30. априла наредне године.

Чланом 19. је предвиђена обавеза стваралаца и ималаца јавне архивске грађе и документарног материјала да архивску грађу чувају као целину-архивски фонд. Изузетно, у случају статусних промена ствараоца или имаоца, јавна архивска грађа и документарни материјал се може делити или спајати, уз претходно прибављену сагласност надлежног архива.

Обавезе ствараоца и имаоца документарног материјала у електронском облику су по први пут уређене овим законом нарочито због значаја очувања архивске грађе у електронском облику. Предложеним чланом 20. је прописано да ствараоци и имаоци јавне архивске грађе који стварају и чувају изворни документарни материјал у електронском облику имају обавезу за све време трајања и чувања таквог материјала да обезбеде да процедуре и поступци везани за управљање документима гарантују аутентичност, веродостојност, целовитост и употребљивост електронских докумената, како би таква документа представљала јавне исправе. Предвиђена је и обавеза Владе да утврди Јединствене техничко-технолошке захтеве за чување документарног материјала у електронском облику као и да утврди процедуре и поступке везане за управљање електронским документима како би се обезбедиле њихова аутентичност, веродостојност, целовитост, употребљивост, из разлога што читљивост и приступачност архивираних докумената треба да буде гарантована кроз време, како код стваралаца тако и у надлежним архивима по њиховој предаји. Закони о електронском документу и електронском потпису усвојени 2004. и 2009. године и припадајућа подзаконска акта регулисала су само питања израде, пријема и достављања електронских докумената, а нису регулисали питање трајног архивирања и пренос у надлежне институције чувања тј. архиве. Јединствени техничко-технолошки захтеви и нова Уредба о управљању документима морају, између осталог, прецизно да одреде поступке стварања, преузимања изворне документарне грађе у електронском облику, формате за трајно архивирање, првенствено ИСО стандардизоване формате електронског документа, поступке и рокове за миграцију на нове формате, изградњу и лиценцирање архивских информacionих система као јако важно питање.

У чл. 21. и 22. су предвиђена акта о управљању документима које доносе ствараоци јавне архивске грађе и документарног материјала, односно Влада и надлежна министарства. Ближе услове и начин заштите и чувања јавне архивске грађе и документарног материјала, који се налази код стваралаца и ималаца прописује министар културе, на предлог Архива Србије, уз претходно прибављено мишљење Архивског већа (члан 23).

Предложени члан 24. се односи на листу категорија јавне архивске грађе и документарног материјала са роковима чувања и доступности. Новина у односу на досадашњу праксу се огледа у томе што ће наведеним актом бити утврђени не само рокови за чување одређених врста документарног материјала, већ и рокови њихове доступности. Листу категорија, критеријуме и мерила за вредновање и поступак одабирања јавне архивске грађе, утврђују ствараоци и имаоци јавне архивске грађе и документарног материјала, у сагласности са надлежним јавним архивом, на основу подзаконског акта Владе, из члана 22. овог закона.

Одабирање архивске грађе се врши на основу Упутства о одабирању архивске грађе које доноси министар културе, на предлог Архива Србије, уз претходно прибављено мишљење Архивског већа. Ствараоци и имаоци јавне архивске грађе и

читаво друштво, неопходно је да архиви имају у одређеном делу контролу над њеним коришћењем и одржавањем, како би могли заједно да је сачувамо за будућа поколења.

Чланом 33. се дефинише приватна архивска грађа и примена одредаба овог закона које се односе на јавну архивску грађу.

Евидентирање архивске грађе у приватном власништву и проглашавање приватног документарног материјала који има својство архивске грађе за архивску грађу уређује члан 34.

Одредбама предложеног члана 35. су утврђене обавезе ималаца приватне архивске грађе, који по било ком основу чувају архивску грађу.

Важно је истаћи одредбу члана 36. став 1. којом је предвиђено да поред обавеза из члана 35. став 1. овог Нацрта закона, приватноправна лица која по било ком основу чувају архивску грађу за коју је утврђен општи интерес, дужни су да поступе са њом у складу са одредбама чл. 21. – 31. овог закона, који регулише обавезе стваралаца и ималаца јавне архивске грађе.

У циљу спречавања уништења или оштећења приватне архивске грађе, предложеним одредбама члана 37. су утврђене мере за заштиту, чување и стручно одржавање архивске грађе, које предузимају надлежни архиви и министарство и културе.

На доступност приватне архивске грађе која је предата, поклоњена или продата архиву се примењују услови и начин прописан за јавну архивску грађу, уколико није другачије одређено уговором између имаоца и надлежног архива (члан 38).

Предложеним одредбама члана 39. се уређује право прече куповине приватне архивске грађе и у том смислу је предвиђено да јавни архиви имају право прече куповине приватне архивске грађе.

Чланом 40. предложено је да Лица која продају своју архивску грађу надлежном архиву ослобађају се плаћања ПДВ-а.

Важно је истаћи да закон предвиђа обавезу за имаоца, односно власника приватне архивске грађе, који намерава да своју грађу привремено или трајно изнесе из земље, да за то добије одобрење од министарства културе (члан 41). Такође, истим чланом предвиђена је и обавеза за власника приватне архивске грађе, за случај њеног трајног извоза, односно изношења, да мора да допусти надлежном архиву да је пре извоза, односно изношења, копира. Такође, Архив Србије утврђује списак приватне архивске грађе, коју је због изузетног значаја за науку и културу забрањено трајно извозити, односно износити.

Нацрт закона регулише и материју која је била потпуно неуређена па тако у члану 42. предвиђа да приватна правна лица која су до процеса приватизације била друштвена или државна, могу задржати највише десет година од дана приватизације архивску грађу и документарни материјал који су приватизацијом преузели заједно са правним лицем, а потребни су им у обављању њихове основне делатности.

4. Надлежност и обавезе архива - обухвата одредбе чл. 43-62.

Предложеним чланом 43. јавни архиви су одређени као јавне установе заштите архивске грађе и документарног материјала, као и послове које обављају и прописна годишња обавеза достављања министарству културе, односно органу аутономне покрајине надлежном за послове културе извештаја о спровођењу мера заштите и коришћења јавне архивске грађе и документарног материјала.

Предложене одредбе члана 44. односе се на пружање помоћи ствараоцима у поступку управљања документима, и предвиђено је Архив Србије у сарадњи са надлежним министарством за информатизацију државне управе прописује и одобрава информационо-комуникациону инфраструктуру за заштиту архивске грађе и

Чланом 59. предвиђено је да јавни архив врши истраживање и копирање архивске грађе страног порекла у иностранству, ради допуне сопствених фондова.

Члан 60. се односи на културно-образовну активност јавних архива (приређивање изложби, предавања, стручних и научних скупова), сарадњу са другим установама културе, научним и сродним институцијама, информационим и документационим центрима и њихово представљање у међународним организацијама.

Обавезна за јавне архиве да се старају о сталном усавршавању стручњака у архивима предвиђена је предложеном одредбом члана 61.

Предложени члан 62. садржи одредбе о стручном часопису, односно стручним публикацијама јавних архива, специјалној библиотеци у оквиру јавног архива и филмским пројекцијама које обавља Југословенска кинотека.

5. Доступност и коришћење јавне архивске грађе у архивима - обухвата одредбе чл. 63-70.

Основни принцип, када је у питању доступност и коришћење архивске грађе у архивима, је садржан у одредби предложеног члана 63. која гласи: Сви корисници имају право да под једнаким условима користе информације из јавне архивске грађе која се чува у архивима. Услове и начин коришћења јавне архивске грађе утврђују архиви, у складу са Правилником о коришћењу јавне архивске грађе.

Давање јавне и приватне архивске грађе на коришћење регулисано је одредбама члана 64. Нацрта закона.

Предложеним одредбама члана 65. су предвиђени рокови доступности архивске грађе који износе 30 година од дана њеног настанка, односно 50 година од дана настанка јавне архивске грађе и документарног материјала који садрже податке који се односе на одбрану земље, спољне послове и националну безбедност, као и на привредне и друге интересе Републике Србије, чијим би објављивањем могла да наступи штета по државне интересе Републике Србије, ако посебним прописом није другачије одређено.

Члан 66. садржи одредбе о доступности „посебних врста“ архивске грађе (архивска грађа која садржи личне податке и податке о личности и архивска грађа која је настала у раду служби безбедности).

Изузеци од посебних одредба о коришћењу архивске грађе, односно услови под којима архив може да изда специјалну дозволу за коришћење грађе пре рока доспелости предвиђени су чланом 67. Нацрта закона.

Закон прецизно регулише правила и изузетке од правила када је у питању давање на коришћење архивске грађе, па је као основно правило утврђено да се на коришћење дају микрофилмске или дигиталне копије јавне архивске грађе а изузетно, на коришћење ће се дати оригинална јавна архивска грађа, иако постоје копије те грађе, ако то захтева научни метод рада (члан 68).

Коришћење јавне архивске грађе и информативних средстава у архивима је бесплатно, с тим да корисник има право да тражи израду копија или преписа јавне архивске грађе уз одређену накнаду (члан 69).

Архив издаје одобрење и специјалну дозволу за коришћење архивске грађе коју чува, односно која му је поверена на старање а закон предвиђа и могућност жалбе против решења архива којим је одбијен захтев за коришћење архивске грађе, односно жалбе када архив не изда одобрење и специјалну дозволу, нити достави решење о одбијању захтева (члан 70).

обавља Архив Србије а стручни надзор над радом специјалних и приватних архива у Републици Србији обавља Архив Србије (члан 88).

Матични архиви осим послова које обављају сви јавни архиви, обављају и следеће послове који су таксативно наведени у члану 89. Нацрта закона.

Одредбама члана 90. утврђени су послови које Архив Србије обавља поред других послова утврђених законом.

Још једна од новина које Нацрт закона предвиђа садражана је у одредбама члана 91. који се односи на Високи архивски савет Републике Србије - координационо тело које је надлежно за функционисање и стратешки развој архивских установа и које образује Влада.

Стручна архивистичка звања уређује члан 92. Нацрта закона.

Чл. 93-98. Садрже одредбе о лиценци за обављање стручних архивистичких послова. Овим одредбама по први пут се законом уређује лиценца за обављање стручних архивистичких послова (коју на пет година издаје обнавља и одузима министарство културе решењем), ко има право на лиценцу (архивски радници и самостални архивски стручњаци који имају одговарајућу стручну спрему и стечено стручно звање), као и обнављање, односно одузимање лиценце.

Казненим одредбама (чл. 99-102) предвиђана је кривична одговорност за уништење или прикривање архивске грађе прописивањем кривичног дела, односно предвиђене су новчане казне за прекршаје за правно лице и за одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе, физичко лице и посебно јавни архив.

Прелазним и завршним одредбама (чл. 103-105) утврђује се да ће подзаконски прописи за спровођење овог закона бити донети у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона; престанак важења појединих одредаба Закона о културним добрима („Службени гласник Републике Србије”, број 71/94), као и ступање на снагу овог Закона осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије” и примена истеком рока од шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

уредила материју која се односи на електронски документ, од његовог стварања до коначног архивирања у установама заштите, није решила стандардизацију у области информационих система са становишта захтева за управљање документима, при чему се мора имати у виду проблем ограничене трајности медија за чување, различитост формата докумената, рапидно застаривање хардвера и непрестани развој апликација потребних за њихову читљивост, као и константна еволуција технологије, што су разлози који не дозвољавају успостављање дефинитивних техничких стандарда за архивирање електронских докумената и пратећих метаподатака који описују контекст њиховог стварања, као и постојање веза са другим електронским документима на папирној или аналогној основи.

- Циљеви који се доношењем закона постижу

1. Стварање законског оквира који ће обезбедити потпуну заштиту и очување архивске грађе, без обзира на облик у којем настаје и на власничку структуру стваралаца и ималаца такве грађе, као и претходну заштиту документарног материјала код правних и физичких лица један је од основних циљева који ће се постићи доношењем овог закона. Уређивање ове материје законом ће утицати и на развој свести о важности очувања архивске грађе за будуће генерације, односно свести да се најважнији документи морају адекватно заштитити од уништења јер архивски документ представља својеврсно материјално сведочанство о постојању, организацији и функционисању државе и друштва, из чега произилази и значај који ова врста докумената има за науку и културу, као и за грађане који на основу података из архивске грађе остварују одређена права.

2. Нацртом закона се, по први пут, утврђује, проглашава и ставља под заштиту државе Архивски фонд Републике Србије, као део националног и светског културног наслеђа - и из те одредбе проистичу све остале, које се односе на заштиту и коришћење овог јединственог културног добра.

3. Закон треба да заокружи правну регулативу која се односи на електронску архивску грађу која настаје код правних и физичких лица, било које власничке структуре, и то на начин који ће гарантовати њено преживљавање кроз време, с нагласком на принципе, поступке и стандарде (националне и међународне) којих се треба придржавати у поступању са таквом грађом.

4. Побољшање услова за рад архива (зграде, пословни простор, опрема и радна снага) како би могли да: сакупе сву архивску грађу са подручја своје надлежности, регистратурски је среде и архивистички обраде, а по могућности и дигитализују, оштећену грађу лече и микрофилмују, односно како би могли да обављају своју основну делатност, али и остале делатности: изложбено-издавачка делатност, образовна и пропагандна делатност, рад са истраживачима, поступање по захтевима странака итд;

5. Јасно утврђивање обавеза оснивача архива, подстицање интензивног и равномерног развоја архива у Републици Србији

6. Допуна Архивског фонда Републике Србије документима који представљају део културног наслеђа Републике Србије а налазе се ван њене територије, као и документима и копијама докумената стране провенијенције који се односе на историју Србије и српског народа

7. Унапређење едукације и стручног усавршавања кадрова у архивској струци

- Разматране могућности да се проблем реши и без доношења прописа

У току анализе разматрано је неколико релевантних могућности:

Законом о култури, овим законом и другим прописима. Такође је предвиђено да је и делатност заштите архивске грађе од општег интереса за Републику Србију.

Члан 3. утврђује обавезу Републике Србије, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе да штите и чувају архивску грађу као културно наслеђе од општег интереса, да обезбеде за њу адекватне објекте, стручно руковођење и сервисирање потреба грађана.

Овим законом, по први пут, је дефинисан Архивски фонд Републике Србије, као део националног и светског културног наслеђа и извора информација о друштву, који је под заштитом Републике Србије. Одредбе предложених чл. 4. и 5. ближе се дефинише овај појам, његова сврха, чување докумената од којих се састоји, његово формирање и мере за допуну Архивског фонда Републике Србије.

Предложеном одредбом члана 6. се наглашава потреба да се заштите архивска грађа и документарни материјал без обзира у чијем су власништву или поседу, односно код кога се налазе и да ли су регистровани и евидентирани.

Од изузетне важности су одредбе предложеног члана 7. које предвиђају забрану оштећења и уништења, као и изношења у иностранство документарног материјала из којег није извршено одабирање архивске грађе.

У члану 8. су, за потребе овог закона, утврђени термини и њихове дефиниције.

Одредбама чл. 9-13. уређује све категоризација архивске грађе, односно њено вредновање. Као и у важећем Закону о културним добрима, архивска грађа може бити културно добро од изузетног значаја, културно добро од великог значаја или културно добро. У члану 10. су наведене карактеристике архивске грађе на основу којих се врши категоризација. Члан 11. утврђује надлежност Народне скупштине Републике Србије за проглашавање архивске грађе као културног добра од изузетног значаја; Архива Србије за утврђивање архивске грађе као културног добра од великог значаја и надлежног архива који утврђује архивску грађу као културно добро. Регистри категорисане архивске грађе су предвиђени чланом 12. Нацрта закона. Категорисање и вредновање архивске грађе код јавних и приватних архива и ималаца архивске грађе прописује Министар, на предлог Архива Србије, уз претходно прибављено мишљење Архивског већа Републике Србије (члан 13).

Једна од новина је и Архивско веће Републике Србије, које се образује као стручно-саветодавно тело Архива Србије, ради обезбеђивања сталне стручне подршке у очувању и развоју архивске делатности (члан 14). Одредбама чл. 15-17. утврђени су састав и начин избора Архивског већа Републике Србије, као и послови и задаци овог тела.

Архивска грађа и документарни материјал (чл. 18–70) је најобимнији део Нацрта закона који обухвата одредбе којима се уређују: обавезе стваралаца и ималаца јавне архивске грађе и документарног материјала; посебне обавезе стваралаца и ималаца; обавезе стваралаца и ималаца приватне архивске грађе; надлежност и обавезе архива и доступност и коришћење јавне архивске грађе у архивима.

1. Обавезе стваралаца и ималаца јавне архивске грађе и документарног материјала - обухвата одредбе чл. 18-31.

Одредбама предложеног члана 18. су утврђене обавезе стваралаца и ималаца јавне архивске грађе и документарног материјала. Потребно је истаћи да су одредбама члана 18. став 2. до 4. предвиђене и обавезе стваралаца и ималаца јавне архивске грађе и документарног материјала да у року од 30 дана обавесте надлежни архив о свом оснивању, као и о свим изменама статуса и организације (промени статуса и/или назива, промени организације, промени адресе, као и престанку рада), да обезбеде

документарног материјала дужни су да редовно, у року од годину дана од истека утврђеног рока чувања одређене врсте документарног материјала, из њега одаберу архивску грађу, а документарни материјал чији је рок истекао униште, у складу са поменутиим Упутством и уз писмено одобрење надлежног јавног архива (члан 25). Одребе члана 26. уређују правила која примењују ствараоци и имаоци јавне архивске грађе и документарног материјала приликом уништавања документарног материјала коме је истекао рок чувања. Важно је нагласити да се изворна архивска грађа не сме уништити ни у случају када је микрофилмована или репродукована на неки други начин.

Члан 27. садржи изузетно важне одредбе које се односе на предају архивске и аудио-визуелне грађе надлежном јавном архиву. Основно правило је да се сређена и пописана јавна архивска грађа предаје на чување надлежном јавном архиву у роковима до 30 година од дана њеног настанка. У ставу 2. истог члана су наведене и врсте архивске грађе на које се, такође, односи ова обавеза, уз прецизирање да се архивска грађа која је настала у раду служби безбедности, предаје само уколико је декласификована, односно уколико није под ознаком поверљивости, односно одређене врсте тајне. Члан 27. регулише и предају аудио-визуелне архивске грађе, која је забележена на свим врстама оптичких, механичких и електронских носача записа, а која је од интереса за Републику Србију, на чување Југословенској кинотеци једну (1) годину после њеног настанка, као и друге обавезе произвођача филмова и привредних друштава, односно других правних лица која увозе филмове и другу аудиовизуелну грађу.

Још једна од бројних новина предвиђених овим законом су прелазни архиви (члан 28) које образују Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе. Начин образовања прелазних архива утврђује Влада. Стручни надзор над радом ових архива врши Архив Србије. Обавезе приликом предаје јавне архивске грађе уређене су одредбама предложеног члана 29. Овде је важно нагласити да стваралац, односно ималац који предаје јавну архивску грађу, даје надлежном архиву и мишљење о условима њеног коришћења и о роковима доступности, о чему се сачињава записник.

Имајући у виду потребу да се сачува велика количина архивске грађе која је настала у оквиру делатности субјеката који су престали са радом, овај закон регулише и предају грађе укинутих субјеката (члан 30) и у том смислу утврђују се обавезе за правног следбеника, односно стечајног или ликвидационог управника.

Правна средства архива за неиспуњење обавезе предаје архивске грађе, као и право жалбе на решење надлежног архива утврђено је предложеним чланом 31.

2. Посебне обавезе стваралаца и ималаца - обухвата одредбе члана 32.

Посебне обавезе стваралаца архивске грађе и документарног материјала су утврђене у предложеном члану 32. и односе се на спровођење свих мера заштите у ванредним ситуацијама на основу плана и упутства надлежног архива, у складу са законом.

3. Обавезе стваралаца и ималаца приватне архивске грађе - обухвата одредбе чл. 33-42.

Полазећи од Устава, изједначавањем државне и приватне својине, омогућено је да велика количина архивске грађе, дакле културног добра, које је и од интереса за Републику Србију, може бити у приватној својини. Нацртом закона истиче се да је приватна својина заштићена, али да се неке одредбе закона, које се односе на архивску грађу у државној својини морају примењивати аналогно и на приватну архивску грађу. Држава неће ометати власнике у њиховом коришћењу, али због вредности те грађе за

документарног материјала у електронском облику. Важно је нагласити да према предложеној одредби члана 44. став 3. понуђачи услуга, опреме и средстава за дугорочну заштиту јавне архивске грађе и документарног материјала у електронском облику су дужни да преко Архива Србије и надлежног министарства за информатизацију државне управе сертифицију своје производе.

Јавни архиви, према члану 45, обављају стручни надзор над класификацијом, одабирањем, архивирањем, чувањем и стручним одржавањем архивске грађе, над издвајањем безвредног документарног материјала који се налази код стваралаца и ималаца јавне архивске грађе и документарног материјала и налажу предузимање мера за отклањање утврђених недостатака у погледу заштите јавне архивске грађе и документарног материјала. Предложеним одредбама истог члана уређени су поступак стручног надзора, овлашћења и обавезе овлашћеног стручног лица у вршењу стручног надзора, као и могућност изјављивања жалбе против наведеног решења.

Члан 46. који се односи на обавезу преузимања архивске грађе у архиве практично описује основну делатност јавног архива који је обавезан да након истека рока утврђеног овим законом од ствараоца, односно имаоца, преузме јавну архивску грађу и смести је у архивске депое и да је евидентира, сређује, обрађује и израђује информативна средства о њој у складу са законом, као и да објављује архивску грађу. Када је у питању приватна архивска грађа, њу јавни архив може да прикупља путем откупа, поклона, или уговора о депоновању.

На основу информативних средстава корисници добијају основне информације о архивској грађи и из архивске грађе која се налази у одређеном архиву, и јавни архиви су дужни да их израђују. Ово је уређено чланом 47. који дефинише и да се под информативним средствима подразумевају нарочито: прегледи фондова, водичи, сумарни инвентари, аналитички инвентари, регеста, регистри као помоћна информативна средства и друго.

Чланом 48. је регулисана обавеза архива да обезбеди услове за коришћење јавне архивске грађе, да изврши декласификацију архивске грађе са степеном поверљивости ради коришћења, као и да на захтев корисника даје податке, преписе, оверене копије докумената и уверења.

У члану 49. су таксативно наведене евиденције које воде јавни архиви.

Једанпут у 20 година, како је предвиђено одредбом члана 50, архив је дужан да изврши редовну ревизију архивских фондова, као и да услове и начин вршења ревизије архивских фондова прописује Министар, на предлог Архива Србије, уз претходно прибављено мишљење Архивског већа.

Предложени члан 51. уређује стручне, техничке и физичке мере заштите архивске грађе. Важно је нагласити да јавни архив може да повери сигурносна и заштитна снимања архивске грађе искључиво организацији која поседује одговарајућу лиценцу коју издаје министарство културе. Услове за рад организација које врше заштитна снимања прописује Министар, на предлог Архива Србије, уз претходно прибављено мишљење Архивског већа.

Члан 52. предвиђа обавезу за јавне архиве који треба да израде план заштите у ванредним околностима (поплава, пожар, земљотрес, саботажа и оружани сукоб), са посебним мерама за архивску грађу од изузетног значаја.

Чл. 53-57. ближе се уређују мере техничке заштите: превентивна заштита, микрофилмовање, дигитализација, конзервација и рестаурација.

Јавни архив, како је то предвиђено члан 58. Нацрта закона, покреће иницијативу и стара се о реституцији архивске грађе отуђене од ствараоца или имаоца по разним основама, у сарадњи са надлежним државним органима.

Организација архивске службе (чл. 71-98) - садржи одредбе о оснивању архива; јавним архивским установама; матичности архива и стручним архивистичким звањима.

Врсте архива и начин њиховог оснивања утврђен је у члану 71.

Нацрт закона (члан 72) прецизно одређује осниваче архива, па је тако Република Србија оснивач Архива Србије, Архива Југославије и Југословенске кинотеке. Оснивачи Архива Војводине и Архива Косова и Метохије су Аутономна покрајина Војводина и Аутономна покрајина Косово и Метохија. Оснивач Историјског архива Београда је, у складу са законом, град Београд. Оснивач градских и међуопштинских архива је Република Србија, изузев градских и међуопштинских архива са територије аутономних покрајина, које оснивају Аутономна покрајина Војводина и Аутономна покрајина Косово и Метохија.

Члан 73. се односи на дужности оснивача у погледу обезбеђења финансијских средстава у свом буџету обезбеђују средства за простор, редовна делатност и програме архива. Министар културе, према овим одредбама, издаје дозволу за рад јавном архиву на захтев оснивача и на основу мишљења Архива Србије, уз претходно прибављено мишљење Архивског већа, у року од најмање годину дана од дана ступања на снагу овог закона.

Начин финансирања и опремање архива, као и коришћење додатних средстава које остварују јавни архиви уређено је чл. 74-76.

Члан 77. прописује услове за оснивање архива.

Чланом 78. је одређено да јавну архивску службу на подручју Републике Србије обављају следећи јавни архиви, као јавне установе: Архив Србије, Архив Југославије, Југословенска кинотека, Архив Војводине, Архив Косова и Метохије, Историјски архив Београда, Градски архиви, Међуопштински архиви и Архивска одељења.

У члану 79. набројани су специјални архиви на које се такође примењују одредбе овог закона које се односе на надлежности и обавезе јавних архива. Специјални архиви се оснивају на основу посебног закона а изузетно, Влада Републике Србије, може решењем о разграничењу надлежности дати сагласност за оснивање специјалних архива који нису наведени у овом члану.

Нацртом закона (члан 80), по први пут се уређује оснивање приватних архива, који морају испуњавати услове за почетак рада које утврђује министар културе, на основу Правилника којим се уређују ближи услови за почетак рада и обављање делатности приватних архива а који доноси Влада.

Јавни и специјални архиви образовани на територији Републике Србије чине мрежу архивских установа. Нацрт закона предвиђа да се израдом информационих система, архиви повезују у јединствен архивски информациони систем и укључују у јединствени информациони систем Републике Србије, као и у међународни архивски информациони систем (члан 81).

Архив Србије води Регистар архива у Републици Србији чију садржину и начин вођења прописује Министар на предлог Архива Србије (члан 82).

Органи управљања јавних архива су управни одбор, надзорни одбор и директор, које именује оснивач на основу закона (члан 83).

Нацрт закона уређује и именовање органа управљања у јавним архивима (члан 84), опште акте архива (члан 85) и права, обавезе, овлашћења и одговорности у архивима (члан 86).

Одредбама о надзору (члан 87) предвиђено је да надзор над радом архива обавља Министарство културе, односно надлежни органи аутономних покрајина, као поверен посао. Стручни надзор над радом јавних архива у Републици Србији обављају матични архиви, стручни надзор над радом Архива Војводине и Архива Косова и Метохије